Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Харківське історико-філологічне товариство

Український світ у наукових парадигмах

Збірник наукових праць

Випуск 7/2020

Харківське історико-філологічне товариство
Харків
2020

УДК 811.161.2 + 39 (477)

Р Е Д А К Ц І Й Н А К О Л Е Г І Я :

- **Маленко О. О.,** д-р філол. наук, проф. (Харків) (головний редактор)
- **Голобородько К. Ю.,** д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Єрмоленко С. Я.,** д-р філол. наук, проф. (Київ)
- **Лисиченко Л. А.,** д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Кравець Л. В.,** д-р філол. наук, проф. (Київ)
- **Новиков А. О.,** д-р філол. наук, проф. (Глухів)
- **Юр'єва К. А.,** д-р. пед. наук, проф. (Харків)
- **Богданова І. Є.,** канд. філол. наук, доц. (Харків)
- **Борисов В. А.,** канд. філол. наук, доц. (Харків)
- **Нестеренко Н. П.,** канд. пед. наук, доц. (Харків)
- **Руденко С. М.,** канд. філол. наук, доц. (Харків)
- **Умрихіна Л. В.,** канд. філол. наук, доц. (Харків) (заступник головного редактора)

Р Е Ц Е Н З Е Н Т И :

- **Нелюба А. М.,** д-р філол. наук, проф., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- **Степаненко М. І.,** д-р філол. наук, професор, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Ухвалила вчена рада українського мовно-літературного факультету
імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди
(протокол № 4 від 26 жовтня 2020 року)

У 41 **Український світ у наукових парадигмах:** Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. — Харків : ХІФТ, 2020. — Вип. 7. — 211, [1] с.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3281 від 18.09.2008.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Валентинівська, 2, м. Харків, Україна, 61168

ISBN 978-966-1630-48-1

© Автори статей, 2020
© Обкладинка У. Мельникова, 2020

ЗМІСТ

ТЕКСТ ЯК ОБ’ЄКТ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 5

Ірина Богданова,Олена Лептуга
«МОВА ВОРОЖНЕЧІ» В ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОМОВНОГО МЕДІАПРОСТОРУ 6

Костянтин Голобородько
ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТЕКСТУ: ЮРИДИЧНИЙ ТА МОВНИЙ АНАЛІЗ 11

Світлана Єрмоленко
УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ: ТЕКСТ ЯК ЛІНГВОХУДОЖНЄ САМОВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДУХА 17

Олена Маленко
ТЕКСТИ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО ДИСКУРСУ: ЕКСПАНСІЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ ЯК ВИКЛИК ПИТОМІЙ МОВІ 25

Світлана Марцин
ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗСПОЛУЧНИКОВИХ СКЛАДНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ТЕКСТАХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ 32

Наталя Нестеренко
КОМУНІКАТИВНЕ СУПЕРНИЦТВО В ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКИХ ВЕСІЛЬНИХ ПІСЕНЬ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ 40

Лілія Петрова Озель
ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ІДЕНТИФІКАТОРИ ВОКАЛЬНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ТА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА 50

Олена Полозова
АСИМЕТРИЧНІ СКЛАДНІ СПОЛУЧНИКОВІ РЕЧЕННЯ В ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ ЗМІ 54

Світлана Руденко
ТЕКСТ НА ЕТИКЕТЦІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ У ФОКУСІ НАЇВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ПЕРЕСІЧНОГО СПОЖИВАЧА 62

Любов Умрихіна
КВАЗІСПОНУКАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МОДАЛЬНИХ СМИСЛІВ 76

Ольга Черненко
ЛІНГВОПОЕТИКА ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ВІКТОРА БОЙКА: СТИЛІСТИЧНИЙ ВИМІР 86

ЕТНОКУЛЬТУРНІ КОДИ МОВИ ЛІНГВОКОМПАРАТИВІСТИКА 92

Юлія Лебеденко
ВЕРБАЛЬНІ ОБЕРЕГИ З КОМПОНЕНТОМ ***ХАТА*** В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРНІЙ ТРАДИЦІЇ . . 93

зробити, аби покращити ситуацію — зокрема, через професійний підхід до своєї роботи, процеси саморегулювання, діяльність органів саморегулювання спільноти. Важливо приваблювати читачів якістю матеріалів, а не скандалами чи маніпулятивними практиками.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Автаева Н.О.* Язык вражды в современных СМИ: гендерный аспект. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского.* 2010. № 4 (2). С. 811–813.
2. *Бацевич Ф.С.* Основи комунікативної лінгвістики. Київ: «Академія», 2004. 344 с.
3. *Жаботинская С.А.* Язык как оружие в войне мировоззрений. URL: http://uaclip.at.ua/zhabotinskaja-jazyk_ kak_oruzhie.pdf
4. *Ісакова Т.О.* Мова ворожнечі як проблема українського інформаційного простору. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4 (41). С. 90–97.
5. *Красных В.В.* «Свій» среди «чужих»: миф или реальность? М.: Гнозис, 2003. 375 с.
6. *Прищепа Г.* «Мова ненависті» як лінгвістичний маркер «гібридної війни» *Психолінгвістика. Психолингвистика. Psycholinguistics.* 2017. Вип. 22 (2). С. 98–112.
7. *Рускевич К.* Риторика ненависти. URL: http://liva.com.ua/ritorika-nenavisti.html

УДК 811. 162. 2'42

Костянтин Голобородько

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТЕКСТУ: ЮРИДИЧНИЙ ТА МОВНИЙ АНАЛІЗ

У статті висвітлено теоретичні засади і юридичні рекомендації щодо виконання лінгвістичної експертизи тексту. Здійснено аналіз дефініцій, параметрів і характеристик текстових конструктів, прокоментовано співвідношення понять «автор тексту» — «мовна особистість», проаналізовано співвідношення юридичного та лінгвістичного потрактування деяких законодавчих норм, окреслено специфіку низки експертних висновків із актуалізованою іллокутивною семантикою.

Ключові слова: *текст, лінгвістична експертиза, інформаційна війна, іллокутивна семантика, мовна особистість, вербальна діяльність.*

Kostiantyn Holoborodko

LINGUISTIC EXPERTISE OF THE TEXT: LEGAL AND LANGUAGE ANALYSIS

The article covers the theoretical foundations and legal recommendations for the linguistic examination of the text. The author analyzed the definitions, parameters and

characteristics of text constructs, commented on the relationship between the concepts of "author of the text" — "linguistic personality", analyzed the relationship between legal and linguistic interpretation of some legal norms, outlined the specifics of a number of expert opinions with updated illocutionary semantics.

Key words: *text, linguistic examination, information warfare, illocutionary semantics, linguistic personality, verbal activity.*

У сучасній гуманітариці сформувалися передумови для розширення інформації про текст. Цьому сприяли досягнення філології, психології, культурології, когнітивістики та низки суміжних наук — теорії тексту, прагмалінгвістики, теорії жанрів, текстознавства, теорії комунікації.

Теоретики гносеології текст розглядають узагальнено: «зв'язна і повна послідовність знаків» [Всемирная, с. 1056], які містять «ресурси смислопородження або трансформації значення в макроутвореннях» [Всемирная, с. 1056]. Термінологічна енциклопедія «Сучасна лінгвістика» подає таку дефініцію: «Текст — цілісна семіотична форма лінгвоментальної діяльності мовця, концептуально та структурна інтегрована, що служить прагматичним посередником комунікації й діалогічно вбудована до семіотичного універсуму культури» [Селіванова, с. 599–600]. У працях лінгвістів запропоновано низку визначень. З позицій теорії тексту актуальним є потрактування В. В. Різуна: «Текст — графічно-знакова форма предиката, який існує у вигляді розгалуженої поняттєвої системи, що відображає предмет мовлення в обраній або мовній, а також парамовній і емоційній формі» [Різун, с. 14].

У визначеннях тексту науковці наголошують на його різних параметрах і характеристиках. Має місце висунення на передній план структури, змісту, процесуальності, розгортання внутрішнього наповнення. У лінгвістичних працях дедалі активніше розглядається текст в аспекті зв'язків з його автором. У такому розумінні маніфестуємо дефініцію К. С. Серажим: «Текст — продукт творчої та мовної діяльності автора, спрямованої на втілення авторського задуму — експліцитно-імпліцитного відображення реальної або частково (чи повністю) вигаданої дійсності, який естетично втілюється і викликає у читача інтелектуальну та емоційну реакцію» [Серажим, с. 14]. Таке наукове потрактування виформовує категоріальний зв'язок *автор тексту — мовна особистість*. Учення про мовну особистість дозволяє знайти зрозумілі та прозорі методики встановлення своєрідності індивідуального «Я» за допомогою аналізу мовного матеріалу. Будь-який вербальний конструкт, висловлювання спочатку формується у свідомості людини, згодом у вигляді внутрішнього мовлення фіксується у словесній формі, а потім оформлюється безпосередньо в текст.

Породженню тексту передує авторський задум, який мовець має намір втілити у вербально зафіксованому утворенні. Світ ніби перетворюється мовною особистістю в індивідуальну картину світу, до якої входять не лише відображені об'єкти, а й ставлення мовця до цих об'єктів. Кожна людина як представник певної соціокультурної групи, відображає світ крізь призму своєї діяльності, суспільного та індивідуального досвіду, національної культури, організує ті вербальні засоби, якими послуговується при спілкуванні, вираженні своєї концептуальної картини світу як певної системи знань. Оскільки кожен мовець володіє притаманною лише йому мовленнєвою специфікою, по-своєму номінуючи реалії світу; з'являються передумови говорити про індивідуальну картину світу окремої людини. Через мову реалізується індивідуально-авторська мовна картина світу.

Згідно з думкою Л. П. Іванової, оскільки мовна картина світу і мовна особистість є тісно переплетеними категоріями, відтворення мовної картини світу актуалізується в лінгвальній практиці мовної особистості [Иванова, с. 6].

Осягнення індивідуальної мовної особисті полягає у вивчені самосвідомості й відбивається в індивідуальній картині світу мовця, що знаходить вираження в індивідуальній мовній діяльності. Проявами активності мовної особистості є вербальна діяльність, під якою слід розуміти творення текстів у широкому розумінні — усне говоріння, виступи, промови, фіксація писемних повідомлень на друкованих і електронних носіях інформації, актуалізація вербалізованих матеріалів у відео-, аудіо-, SMS-форматах. У зв'язку з розширенням зони текстологічних досліджень їх предметом стають не лише вербально оформлені тексти, але й тексти живопису, кінематографа, архітектури [Всемирная, с. 1056]. Лінгвально актуалізовані акти постають джерелом інформації, засобами комунікації, естетичним виявом, об'єктом наукового осмислення, лінгвістичної експертизи.

Мета розвідки — прокоментувати теоретичні засади і юридичні рекомендації щодо виконання лінгвістичної експертизи тексту, здійснити аналіз дефініцій, параметрів і характеристик текстових конструктів, виявити особливості низки експертних висновків із актуалізованою іллокутивною семантикою.

Виконання аналітичних процедур передбачає розгляд тексту як одного цілого, потім частинами — на рівні абзаців, речень і навіть слів, акцентування уваги на його структурі, змісті, стилі, грамотності написання та оформленні, інформативності, впливі на аудиторію. Аналіз тексту вимагає виконання повної характеристики, розгляд його аспектного опису.

Дедалі частіше вербальна діяльність мовця, процесу і результату текстотворення потрапляє в поле зору прикладної лінгвістики, що має вектор практичного застосування знань про мову й мовлення. Серед них свого часу виокремилася судова лінгвістика, спрямована на реалізацію завдань практичного характеру у сфері криміналістики і судочинства. Серед перших розробників методик проведення експертиз були В. Батов, М. Вертгеймер, Г. Вул, Ю. Сорокін, Ч. Осгуд. У подальшому були запропоновані терміни кримінальна *лінгвістика, юридична лінгвістика, юрислінгвістика.*

Новий 20-томний «Словник української мови» подає таку дефініцію: «Експертиза — розгляд, дослідження якої-небудь справи, якогось питання з метою зробити правильний висновок, дати правильну оцінку відповідному явищу» [Словник, т. 4, с. 582]. У цій же словниковій статті наводяться також визначення, судової і графологічної експертизи. «Судова експертиза — дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового чи судового слідства» [Словник, т. 4, с. 582]. «Графологічна експертиза — процедура визнання авторства тексту або особистих рис за зразками почерку людини» [Словник, т. 4, с. 582].

Експертиза вербалізованих актів і реалій отримала назву лінгвістичної експертизи Українським бюро лінгвістичних експертиз Національної академії наук України виокремлено типи лінгвістичних експертиз за матеріалами справи.

У практиці роботи експертів і лінгвістів вияскравлюються такі висновки-експертизи, які потребують лінгвістичного коментування: авторознавчі, почеркознавчі, фонетичні (у тому числі, фонологічні, інтонологічні), морфологічні найчастіше при аналізі знаків, вербально-візуальні, текстологічні. Використовуються і низка паралельних термінів: «лінгвостилістична», «семантико-стилістична», «семантико-текстуальна» експертиза спрямована на аналіз текстів. Виокремлені

дискурсивні експертизи уможливлюють виявлення комунікативних намірів учасників ситуації спілкування.

Теоретичні засади і практичні рекомендації проведення лінгвістичних експертиз розробляли А. С. Александров, А. Н. Баранов, Ю. О. Бєльчиков, К. І. Бриньов, М. Д. Голєв, В. М. Горбаневський, П. В. Жарков, О. В. Зайцев, Г. С. Іваненко та інші. Розпрацювання засад укладання лінгвістичних експертиз в Україні належить таким мовознавцям, серед яких: Б. М. Ажнюк, Л. В. Ажнюк, Х. М. Гайдис, Ю. О. Заїка, Н. В. Кондратенко, Х. М. Пазюриста, Ю. Ф. Прадід.

Практика творення вербально оформлених повідомлень може опинитися у галузі юридичного дискурсу, а саме: у цивільній, адміністративній, кримінальній сферах. Здебільшого некримінальний характер носить авторознавча експертиза, дослідження спірних інтерпретацій текстів, нормативно-правових актів, контрактів, листування, заповітів, розписок і т. ін.; з'ясування, чи еквівалентний текст (сегмент тексту) його перекладові; установлення, чи містить текст негативну інформацію про особу, у якій формі подано інформацію, чи є підстава вважати, що судження виражено в брутальній, принизливій або непристойній формі, аналіз текстового матеріалу на наявність лінгвістичних передумов для двозначного тлумачення якихось його елементів або двозначного тлумачення тексту в цілому, визначення нормативної (рекомендованої) форми запису власної назви українською або іншою мовою, чи є в тексті вказівка на те, що ефект від застосування певного засобу є гарантованим і т. ін.

Чинний кримінальний кодекс України містить низку статей, які потрактовують окремі прояви, що здійснюються словами, актом говоріння, спонукання, вербально. Серед них: «Погроза вбивством» (стаття 129), «Погроза знищення майна» (стаття 195), «Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу» (стаття 345), «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча» (стаття 346), «Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадянський обов'язок» (стаття 350), «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного» (стаття 377), «Погроза або насильство щодо захисника чи представника особи» (стаття 398), «Погроза або насильство щодо начальника» (стаття 405). До цієї групи належать статті «Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби» (стаття ст. 132), «Розголошення державної таємниці» (стаття 328), «Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист» (стаття 381), «Розголошення даних досудового слідства або дізнання» (стаття 387), «Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості» (стаття 422). Іще низка деяких інших окремих дій, вербально вчинених особою, можуть спричинити настання кримінальної відповідальності.

Використовуючи мову, усні висловлювання, тексти, розміщені на паперових та електронних носіях, суперники і вороги здійснюють протистояння і на міждержавному рівні. Упродовж 2014–2020 років триває збройна агресія та інформаційна війна проти України. В. В. Зеленін виокремлює низку форм протистояння, здійснених із використанням нейролінгвістичного програмування,— інформаційний вплив, інформаційно-пропагандистське протиборство, професійна пропаганда, психологічна війна, кібервійна. Науковець визначає, що інформаційна війна — це широкомасштабна боротьба в інформаційному просторі із застосуванням методів, прийомів, способів, каналів і засобів маніпуляції психікою людей,

у першу чергу їх індивідуальною і суспільною свідомістю та колективним несвідомим, з метою досягнення цілей і вирішення завдань суб'єкта впливу шляхом трансформації світогляду мас. [Зеленін, с. 35]. І цей вплив здійснюється із активним використанням лінгвально виражених форм — звернень, коментарів, виступів, закликів, постів, статей, книг.

Упродовж тривалого часу авторові статті довелося підготувати значну кількість фахових (лінгвістичних) висновків (експертиз) низки текстів, які є свідченням інформаційної війни. Постановка завдання для підготовки експертного висновку нерідко була сформована в такій редакції:

- Чи містять ознаки складу злочину, передбаченого статтею 109 КК України в діях громадян?

  (Довідка: стаття 109 КК України.

  Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади);
- Чи містять ознаки складу злочину, передбаченого статтею 110 КК України?

  (Довідка: стаття 110 КК України.

  Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України)

У згаданих статтях 109 і 110 КК України формулювання норм закону маніфестують акти діяльності вербального характеру, які потребують фахової оцінки з боку юристів і лінгвістів. Заслуговує на увагу думка авторитетного фахівця з лінгвістичних експертиз, доктора філологічних наук, професора А. М. Баранова: «Співвідношення між термінами, які визначаються юридично і лінгвістично, непостійне і може змінюватись при появі нових законів, а також рішень Верховного і Конституційного судів. Слід підкреслити, що той чи той спосіб лінгвістичного визначення слова, словосполучення або речення в тексті нормативного акту не є тлумаченням змісту нормативного акту. Це лише інформація для вироблення позиції сторін, які беруть участь у процесі, а також для суду при прийнятті рішень, яке може братися або не братися до уваги. У цьому сенсі юридичне визначення суттєво відрізняється від лінгвістичного: юридичне визначення обов'язково враховується в судовій практиці. Іншими словами, лінгвістичне визначення перш за все — необхідний компонент змагальності судового процесу, джерело спеціальної (експертної) інформації для прийняття рішень» [Баранов, с. 21].

Норма Кримінального кодексу передбачає, що до актів вербального характеру належать такі: «Публічні заклики до насильницької зміни, до повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади» (пункт 2 статті 109 КК України). Законодавець додає до цієї норми «також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, якщо використовується вербальний інструментарій «з використанням засобів масової інформації» (пункт 3 статті 109 КК України). Також тягнуть за собою кримінальну відповідальність «публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій», які вчинені з метою зміни меж територій або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України (пункт 1 статті 110 КК України). За допомогою мовних засобів можуть бути здійснені акти «розпалювання національної чи релігійної ворожнечі», що призводить до кримінальної відповідальності (зокрема пункт 2 статті 110 КК України).

Ключовими поняттями статей 109 і 110 КК України із вербалізованим компонентом є:

- розпалювання (національної чи релігійної ворожнечі);
- використання (засобів масової інформації);

- розповсюдження (матеріалів);
- заклики (публічні).

Аналізуючи співвідношення юридичного та лінгвістичного потрактування термінопонять, А. М. Баранов зауважує: «На жаль, терміни, які визначаються юридично, обрані як єдина метамова законодавчих актів, не утворюють несуперечливої системи, що нерідко призводить до правових конфліктів. Особливо складними є випадки, коли в синонімічному ряду слів вони опиняються такими, що визначаються юридично, а інші — лінгвістично» [Баранов, с. 21].

У тексті висновку спеціаліста наводимо потрактування слів *розповсюдження* (*розповсюджувати*), *використання* (*використовувати*), *розпалювання* (*розпалювати*), *заклик* (*закликати*), *виклик* (*викликати*), *публічний* за Словником української мови в 11-ти томах, Великим тлумачним словником української мови, Словником української мови в 20-ти томах.

Наведені і потлумачені в тексті експертного висновку лексеми належать до царини комунікативної лінгвістики, теорії мовленнєвих актів, галузі іллокуції. У 6-му томі «Словника української мови» в 20-ти томах подано: «Іллокуція — втілення у висловлюванні певної комунікативної мети, що надає йому конкретної спрямованості. Іллокуція — відношення мовлення до мети, мотивів і умов здійснення комунікації» [Словник, т. 6, с. 461]. Іллокутивна семантика властива лексемам зі значенням заклику. Заклик — це особливий акт мовленнєвого акту, який характеризується спонукальністю, що описана семантичною формулою А. Вежбицької для семантичної експлікації імперативів — «Я хочу, щоб ти зробив Р.». З погляду ролі мовця в тому, до чого він закликає, виокремлюють заклики інклюзивної дії і заклики ексклюзивної дії. А. М. Баранов наголошує на кількох семантичних наповненнях заклику: «заклик-гасло» (рос. «призыв-лозунг»), «заклик-звернення» (рос. «призыв-обращение»), «заклик-апеляція» (рос. «призыв-апеляция»), «заклик-відозва» (рос. «призыв-воззвание»). [Баринов, с. 450]. З метою виконання аналізу текстів із закликами до певних дій рекомендовано здійснювати такі операції:

- виявлення іллокутивного складника заклику;
- аналіз змісту передбачувальної дії, перш за все, використання фізичної сили або примусу;
- виявлення адресата дії;
- виявлення того, на кого або на що спрямована дія (об'єкт дії) [Баринов, с. 450].

Здебільшого для експертизи були подані тексти на предмет встановлення таких фактів: містяться чи не містяться в них публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади; публічні заклики до зміни меж території або державного кордону України; розпалювання національної чи релігійної ворожнечі. Інколи об'єктом лінгвістичної експертизи були текстові фрагменти на дослідження наявності закликів до створення незаконних збройних формувань. Траплялися текстові фрагменти, які не містили безпосередніх закликів до дій антидержавного та антиукраїнського характеру, але в них були зафіксовані висловлювання із пейроативною семантикою, спрямовані на здійснення негативного впливу на свідомість громадян України, зокрема, шляхом проголошення ідей порушення територіальної цілісності та конституційного ладу України, надання підтримки діям країни-агресора або терористичних угрупувань.

Проведені лінгвістичні експертизи текстів засвідчують, що їх наповнення може бути об'єктом потрактування положеннями адміністративного права,

цивільного кодексу й окремих статей Кримінального кодексу України. Тому потребує ретельного аналізу і текстотворча діяльність авторів, мовців і процесуальна відповідальність, яка регламентується нормами відповідних статей КК України.

Мова, мовна політика, зміст публікацій є складником національної і державної безпеки України. І в цій царині здійснено значний внесок науковцями, освітянами, митцями, патріотами, волонтерами, державними і громадськими діячами, працівниками правоохоронних структур і служб, військовими.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Баранов А.М.* Лингвистическая экспертиза текста: теоретические основания и практика: учеб. пособие. 6-е изд., испр. М.: ФЛИНТА: Наука, 2018. 592 с.
2. *Болотнова Н.С.* Филологический анализ текста: учеб. пособие. 3-е изд., испр. и доп. М.: ФЛИНТА: Наука, 2002. 520 с.
3. *Всемирная энциклопедия*: Философия /главн. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов. М.: АСТ, Минск: Харвест, Современный литератор, 2001. 1312 с.
4. *Зеленін В.В.* По той бік правди: нейролінгвістичне програмування як зброя інформаційно-пропагандисьтської війни (навчальний посібник). Том перший. НЛП ХХ століття. 2-е видання, виправлене та доповнене. К.: Вид-во «Люта справа», 2015. 384 с.
5. *Иванова Л.П.* Пособие к спецкурсу «Отображение языковой картины мира в художественном тексте». К.: ИСДО, 2000. 54 с.
6. *Селіванова О.О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля -К, 2006. 716 с.
7. *Серажим К.С.* Текстознавство: підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр. «Київський університет», 2008. 577 с.
8. *Словник української мови*: у 20-ти т. Т. 4. К.: Український мовно-інформаційний фонд, 2013. 1008 с.
9. *Словник української мови*: у 20-ти т. Т. 6. К.: Український мовно-інформаційний фонд, 2016. 992 с.
10. *Різун В.В.* Аспекти теорії тексту. *В.В. Різун, А.І. Мамалига, М.Д. Феллер. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікацій і тексту.* К., 1998. с. 14–32.
11. *Україна*. Закони. Кримінальний кодекс України: Офіційний текст.я К.: Юрінком Інтер, 2002. 352 с.

УДК 811. 161.2'42

Світлана Єрмоленко

Інститут української мови Національної академії наук України

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ: ТЕКСТ ЯК ЛІНГВОХУДОЖНЄ САМОВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДУХА

У статті осмислено питання ідентичності народної пісні не лише як фольклорного твору, але і як тексту, що втілює духовну, ментальну, лінгвохудожню енергетику народу, є його естетичним самовираженням. Пісня поглиблює наше розуміння мови